

Vertel mij wat
– samen
ontdekken
wat God
gedaan heeft

Wetenschap in Gods wereld

WegWijs

biibel
studie
bond
lezenlerenleven

maart | april 2023 | jaargang 77, nr. 2

4 De boodschap van Genesis 1 | Gert Kwakkel

In het begin ... en verder. Meer dan schepping. In het begin was de aarde woest en dood. In zulke omstandigheden kan geen mens leven. In de zes dagen van de schepping gaat God dat stap voor stap veranderen. God stelde vast dat het zeer goed was. Man en vrouw mogen Hem zelfs vertegenwoordigen op aarde.

8 Genesis en natuurwetenschap | Gert Kwakkel

Natuurwetenschappelijk onderzoek: wat kun je ermee? Gert Kwakkel wil uitersten vermijden en gaat daarom in op wat natuurwetenschappelijk onderzoek eigenlijk is. Dat kan ons helpen om als gelovigen om te gaan met het verschil tussen Genesis 1 en de evolutietheorie. Hij legt uit wat zijn vergelijking van wetenschappelijk onderzoek met een spoorweg met treinen inhoudt.

12 Een voortdurende ontdekkingstocht | Frits Tromp

Interview Geloof en wetenschap hoeven elkaar niet te bijten, maar vullen elkaar aan, zegt Wolter Huttinga. Maar op bepaalde onderdelen wringt het, zoals de vraag naar het kwaad en de dood. De Schriften laten zien hoe God in Christus tot ons is gekomen en hoe Hij met ons omgaat. Dat liefhebben van elkaar ontbreekt in de natuurwetenschap.

16 Menselijke rede en Gods openbaring | Huib Noordzij

En zó voort De Verlichting met bewustwording van menselijk weten en kunnen had ook een keerzijde: de menselijke rede werd de norm. De betrouwbaarheid van de Bijbel kwam in het geding. Veel van wat daarin staat kan het menselijk verstand niet verklaren. Noordzij gaat in op reacties van de kerken.

Verder

Gedicht Vragenderwijs	11
Met luide Trom(p) Morning has broken	15
Verbeelding verwoord Door Hem zijn alle dingen geworden	18
Aan het Woord Het gelijk van de kunstbekladders	20
Boeken	21
Op de klank af Zijn en schijn	22
InZicht 'Uit den ouden doosch'	24
Multimediaal	26
In het volgende nummer	27

Zijn onzichtbare eigenschappen zijn vanaf de schepping van de wereld zichtbaar in zijn werken, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid zijn voor het verstand waarneembaar.

Romeinen 1 : 20a

Vertél mij wat!

Geschapen in zes dagen, evolutietheorie, rustdag...het roept veel vragen en twijfels op juist ook bij de jeugd, in deze tijd waar de leer over de evolutie hoogtij viert. En het is dan ook beslist de moeite waard om met hen hierover te praten!

In het artikel van prof. dr. Gert Kwakkel lees je niet direct hóe wij met onze (klein)kinderen de discussie zouden kunnen aangaan over het ontstaan van de wereld.

Wel verdiepen we ons zo met elkaar, als Gods kinderen, in wat God ons in de Bijbel leert over het ontstaan van Zijn schepping. En ook wat de wetenschap hierover zegt.

Vandaar dat ik de vrijheid neem om deze titel bewust boven mijn voorwoord te zetten.

Prof. dr. Roel Kuiper, zei eens in het ND: 'Christenen hebben altijd reserves gehad bij de aanvaarding van de evolutietheorie in het besef van de voorlopigheid van onze kennis. Er is nog altijd veel uit te leggen door hen die deze theorie aanvaardden...'

Prof. dr. Gert Kwakkel zegt hierover in ons blad: 'Vele christenen hebben hun best gedaan om te laten zien wat er allemaal niet klopt in de evolutietheorie. Of, andersom, om aan te tonen dat Genesis 1 wel degelijk past bij het natuurwetenschappelijke verhaal.' Daarom leek het hem goed iets te vertellen over wat natuurwetenschappelijk onderzoek eigenlijk is en wat je ermee kunt. Hij stelt dat het ons kan helpen om als gelovigen om te gaan met het verschil tussen Genesis 1 en de evolutietheorie.

Een moeilijke materie, dat wel, maar eigenlijk ook weer niet. Het wordt in ons hoofdartikel goed en eenvoudig uitgelegd. Dit helpt ons om op eenvoudige wijze, gelovig van gedachten te wisselen.

Of u nu met uw kind of kleinkind over schepping en evolutietheorie praat, of wanneer u dit onderwerp op de kring of vereniging bespreekt. Ik wens u allen een goed gesprek, u hebt elkaar vast veel te vertellen...!

*Trudy van der Boom – Los
één van de twee voorzitters van Steunpunt Bijbelstudie*

**Komt u, bij leven en welzijn, op donderdag 20 april ook naar Zwolle?
Graag ontmoet ik u daar rondom Thomas a Kempis en de navolging
van Christus!**

*Kennis over
natuurwetenschappelijk
onderzoek kan ons
helpen om als gelovigen
om te gaan met het
verschil tussen Genesis 1
en de evolutietheorie*

In het begin... en verder. Meer dan schepping.

Over weinig Bijbelgedeelten wordt zoveel gediscussieerd als over Genesis 1. Om niet in die discussie te verdwalen is het van belang te zoeken naar de boodschap die dit hoofdstuk wil overbrengen. Het lijkt te gaan om een verhaal over hoe God de wereld heeft gemaakt. Maar daarmee is beslist niet alles gezegd. Misschien zelfs wel niet het belangrijkste.

Genesis 1 biedt ontegenzeggelijk een beeld van wat God aan het begin van de geschiedenis gedaan heeft om de wereld tot stand te brengen. Het vertelt dat Hij daar zes dagen voor uittrok en dat Hij in die zes dagen ordelijk te werk ging.

Hij riep het licht tot aanzijn door alleen maar een bevel te geven. Hij bracht het land tevoorschijn door het water te laten samenstromen naar één plaats (vers 9). Hij schakelde de aarde in om bomen, planten en landdieren voort te brengen (vers 12 en 24).

Op andere momenten staat er eenvoudigweg dat God iets schiep of maakte, zonder nadere uitleg over hoe Hij dat deed (zie bijv. vers 16 en 27). De aarde, de duisternis en de oervloed waren er al voordat God het licht schiep. Hij zal ook deze onderdelen van de kosmos geschapen hebben. Genesis 1 zegt echter niets over de manier waarop Hij dat gedaan heeft.

We lezen dus wel degelijk iets over hoe God de wereld schiep. Tegelijk wordt er op dit punt veel opengelaten. Kennelijk is het niet de bedoeling ons alles te vertellen over het hoe en wat.

Gelukkig biedt Genesis 1 veel meer dan een beschrijving van de wijze waarop God bij de schepping te werk ging.

De aarde, de duisternis en de oervloed waren er al voordat God het licht schiep. Hij zal ook deze onderdelen van de kosmos geschapen hebben

Een opvallend element is het zinnetje dat telkens terugkeert: "God zag dat het goed was". Aan het einde wordt

zelfs gezegd dat toen God alles overzag, Hij kon vaststellen dat het zeer goed was (vers 31).

Helemaal aan het begin was dat nog niet zo. Toen was de aarde woest en doods, gehuld in duisternis en bedekt door water. In zulke omstandigheden kan geen mens leven en de meeste dieren evenmin.

In de zes dagen van de schepping gaat God dat stap voor stap veranderen. Hij steekt het licht aan, verdeelt het water en brengt droog land tevoorschijn. Hij geeft een naam aan deze onderdelen van de schepping en wijst hun zo hun functie toe. Hij zorgt voor bomen en planten waarvan je kunt eten en zelfs voor licht in de nacht. Hij bevolkt lucht en water met vogels en vissen en laat vee en wilde dieren aantreden op het land.

Het loopt allemaal uit op het hoogtepunt van de schepping van de mens. Voordat God daartoe overgaat, spreekt Hij in goddelijk beraad uit dat

Ordelijk

Op de eerste dag schept God het licht; op de vierde steekt Hij lampen aan. Op de tweede dag brengt God met een gewelf scheiding aan in het water; op de vijfde verrijkt Hij het gewelf met vogels en het water met vissen. Op de derde dag laat God graan en vruchten groeien; op de zesde geeft Hij ze als voedsel aan de mensen.

Het eigenlijke hoogtepunt van Genesis 1 is dus niet de schepping van de mens. Het is dat God na voltooiing van zijn werk op de zevende dag rust neemt

de mens zijn beeld moet zijn (vers 26). Man en vrouw moeten laten zien wie Hij is. Zij mogen Hem vertegenwoordigen op aarde, door te regeren over de dieren. Hij voorziet hen van voedsel en geeft hun de vruchtbare kracht van zijn zegen.

Hoe anders ziet de wereld er nu uit dan helemaal aan het begin! Toen was de aarde onherbergzaam, onleefbaar voor de mens. Als de mens op de zesde dag om zich heen kijkt, ziet hij een wereld die van al het nodige is voorzien. Een plek waar hij veilig kan wonen en zichzelf ontplooien.

Zo mooi is het helaas niet gebleven. Dat merken wij dagelijks. De Israëlieten in de oudtestamentische tijd voelden dat zeker niet minder dan wij. Vele dingen konden hen angst inboezemen. Sommige daarvan komen ook voor in Genesis 1: de duisternis, het water van de zee en zeemonsters (vers 21). Daarnaast hadden de Israëlieten het slechte voorbeeld van hun heidense burenen. Die waren beducht voor zon, maan en sterren en vereerden hen als goden.

Daartegenover laat Genesis 1 horen: Je hoeft niet bang te zijn. Duister-

nis, zeeën en zeemonsters zijn niet meer dan schepselen van God. Hij heeft hun een eigen begrensde plek gegeven. Dat geldt ook voor zon, maan en sterren. Dat zijn helemaal geen goden. Het zijn niet meer dan lampen, die God aan het firmament heeft gehangen.

De wereld is niet voortgekomen uit de handen van goden die onderling ruzie maken. Dat geloofden de volken in Israëls omgeving. Israël en alle Bijbellezers mogen weten, dat er maar één God is. Die God heeft de wereld gemaakt als een veilige plaats om te wonen.

Sinds de zondeval is er veel onveiligheid op aarde. Maar wat God geschapen heeft, laat Hij niet los. Dat laat het vervolg van Genesis duidelijk zien.

God heeft namelijk een doel met de schepping. Daar blijft Hij naar toe werken. Over dat doel spreken de eerste drie verzen van Genesis 2. Die verzen horen in feite nog bij het scheppingsverhaal van Genesis 1. Pas in Genesis 2:4 begint een nieuw gedeelte.

Het eigenlijke hoogtepunt van Genesis 1 is dus niet de schepping van de

mens. Het is dat God na voltooiing van zijn werk op de zevende dag rust neemt. Van die dag maakt Hij een krachtbron, door hem te zegenen. Hij wijdt die dag aan Zichzelf en zijn dienst. En dat heeft tegelijk een uitstraling naar alle andere dagen. Als beeld van God mag de mens Hem navolgen, door wekelijks rust te nemen. Je hoeft niet alsmaar door te werken, omdat het anders niet goed zou gaan. Je kunt jezelf ontspannen aan Hem geven. Om al je levensdagen aan Hem toe te wijden. Daar wilde God naar toe. Dat zal Hij zeker bereiken. Hij had er, zoals later zal blijken, zelfs zijn Zoon voor over.

Inderdaad: Genesis 1 vertelt heel wat meer dan hoe God bij de schepping te werk is gegaan. Gelukkig maar.

.....

Gert Kwakkel is hoogleraar Oude Testament aan de Theologische Universiteit Kampen | Utrecht en aan Faculté Jean Calvin, Aix-en-Provence, Frankrijk.

Samenvatting

Genesis 1 vertelt dat God zes dagen uittrok om de wereld tot stand te brengen en Hij ging in die zes dagen ordelijk te werk. Het is niet Gods bedoeling om alles te vertellen over het hoe en wat. Genesis 1 biedt meer dan een beschrijving. Opvallend is steeds: "God zag dat het goed was". Voordat God overgaat tot het hoogtepunt, de schepping van de mens spreekt Hij uit dat de mens zijn beeld moet zijn. Man en vrouw moeten laten zien wie Hij is. Zo lees je het uiteindelijke doel, dat de mens wekelijks rust mag nemen en zijn levensdagen aan Hem mag toewijden.

- Het belangrijkste verschil tussen wetenschap en christendom is dit:
in de wetenschap moeten we ondervinden om te geloven, in het christendom moeten we geloven om te ondervinden. -

Mel Tari

HOOFD

- » Als je je wilt verdiepen in het thema schepping en evolutie, is het handig om te weten wat de volgende termen inhouden: jonge aarde creationisme, oude aarde creationisme, theïstisch evolutionisme, atheïstisch evolutionisme. Zoek dat eens uit en vertel er over op je bijbelstudiegroep of vereniging en gebruik de opgedane kennis in je gesprekken met je kinderen.
- » In Bijbelse tijden was er nog geen wetenschap zoals wij die kennen.
- » Maar men was wel op zoek naar kennis en wijsheid. Waar vind je dat bijvoorbeeld in Spreuken en Prediker (Koningen 5:13).
- » In de artikelen van Gert Kwakkel laat hij zien dat geloof en wetenschap elk hun eigen terrein hebben. Hij gebruikt daarvoor het beeld van de treinrails. Kun je in je eigen woorden zeggen wat hij daarmee bedoelt? Bedenk hoe dit beeld je kan helpen bij het gesprek met je kinderen over geloof en wetenschap.
- » Waar zijn geloof en wetenschap voor jou in conflict? Wat doet dat met je?
- » Als de Bijbel en de wetenschap elkaar lijken tegen te spreken, wie heeft dan gelijk? Of is dat geen goede vraag?
- » Wat zou het met je doen als je wereldbeeld alleen bepaald werd door de wetenschap en niet door het christelijk geloof?
- » Lees samen Genesis 1. Wees na elke zin even stil. Wat komt er bij je op? Wat valt je op?

HART

- » Welk onderdeel van Gods schepping brengt jou tot de diepste bewondering?
- » Op welke vragen kan de wetenschap geen antwoord geven? (Zie ook het interview met Wolter Huttinga en het kader bij 'Genesis en natuurwetenschap').
- » Heb je zelf bij het opgroeien een conflict tussen geloof en wetenschap ervaren? Of is dat typisch iets wat de jeugd van nu meemaakt? Maakt het uit of je gereformeerd/christelijk onderwijs hebt gehad?
- » Bekijk dit filmpje eens.
- » In de tweede helft beschrijft (klimaat) wetenschapper Hay hoe jongeren aan wie altijd verteld is dat de aarde 6000 jaar oud is, hun geloof verliezen als ze op de universiteit komen. Heb jij dat ook om je heen zien gebeuren? Hoe zou je jongeren hierin het beste kunnen helpen?
- » Wie zich verdiept in het debat tussen creationisme en theïstisch evolutionisme, kan schrikken van de harde toon die door christenen over en weer gebezigd wordt. Waar komt dat vandaan? Wat is er nodig voor een meer opbouwend gesprek?

HANDEN

- » Lees eens een jeugdboek over geloof en wetenschap (bijvoorbeeld: 'Het geheime logboek van Topnerd Tycho', 'Oer',
- » 'Hoe zit het met ... de ouderdom van de aarde?'). Wat vind je ervan? Zou je het samen kunnen lezen met je (klein)kinderen? Zou dat jezelf en hen helpen bij hun vragen over geloof en wetenschap?
- » Ga met je (klein)kinderen naar het Eise Eisinga Planetarium in Franeker en laat hen vooraf vragen bedenken.
- » Breng eens een bezoek aan de volgende websites:
- » **Geloofenwetenschap.nl**
- » Deze website biedt nieuws, opinie, achtergrondinformatie en persoonlijke verhalen over de relatie tussen geloof en wetenschap.
- » **Geloofsverdediging.nl** is een initiatief van Stichting Apologica. Deze stichting stelt zich ten doel apologetische kennis en vaardigheden te verspreiden binnen het Nederlands taalgebied. Het artikel 'Waarom het christendom de wetenschap voortbracht' zou je goed kunnen bespreken als je samen wilt doorpraten over geloof en wetenschap.
- » **Logos.nl** Deze website gaat ervan uit dat de Bijbel betrouwbaar is en een bron van kennis voor verleden, heden en toekomst. Deze website heeft ook materiaal voor kinderen en tieners.

Natuurwetenschappelijk onderzoek: wat kun je ermee?

Genesis 1 leert ons dat de God van Israël de Schepper van alles is. Daarom hoeft je niet met ogen vol angst naar de schepping te kijken. Je mag leven in vertrouwen op Hem en al je tijd en bezigheden aan Hem wijden.

Het beeld dat Genesis 1 biedt van Gods scheppingswerk is op het overbrengen van die boodschap gericht. Daarom houdt het ook rekening met het begrip van gewone mensen, in de tijd van de Bijbel en nu. Het beschrijft de wereld op een manier die zeker voor de mensen van toen herkenbaar was. De aarde wordt in Genesis 1 niet voorgesteld als een planeet, die om de zon cirkelt. De aarde is het land, in onderscheid van het water (zie vers 10). Het gewelf dat God op de tweede dag schept, is wat wij boven ons hoofd kunnen zien: de hemelkoepel, die overdag blauw is en 's nachts zwart.

De evolutietheorie biedt een heel andere kijk op het ontstaan van de kosmos dan Genesis 1. Als gelovige lijkt je te moeten kiezen: houd je vast aan de Bijbel of laat je je overtuigen door de bewijzen voor de natuurwetenschappelijke verklaring van de wording van de wereld?

Vele christenen hebben hun best gedaan om te laten zien wat er allemaal niet klopt in de evolutietheorie.

Of, andersom, om aan te tonen dat Genesis 1 wel degelijk past bij het natuurwetenschappelijke verhaal.

In dit artikel wil ik beide uitersten vermijden. Het lijkt me vruchtbaarder iets te vertellen over wat natuurwetenschappelijk onderzoek eigenlijk is en wat je ermee kunt. Dat kan ons helpen om als gelovigen om te gaan met het verschil tussen Genesis 1 en de evolutietheorie.

Natuurwetenschappelijk onderzoek kun je vergelijken met een spoorwag-net waarop treinen rijden. Een trein is een geweldig vervoermiddel: één bestuurder kan honderden mensen of een enorme hoeveelheid vracht van de ene naar de andere plaats brengen. Rijdend in de trein geniet je soms van een blik op het landschap, die je moeilijk op een andere manier kunt krijgen.

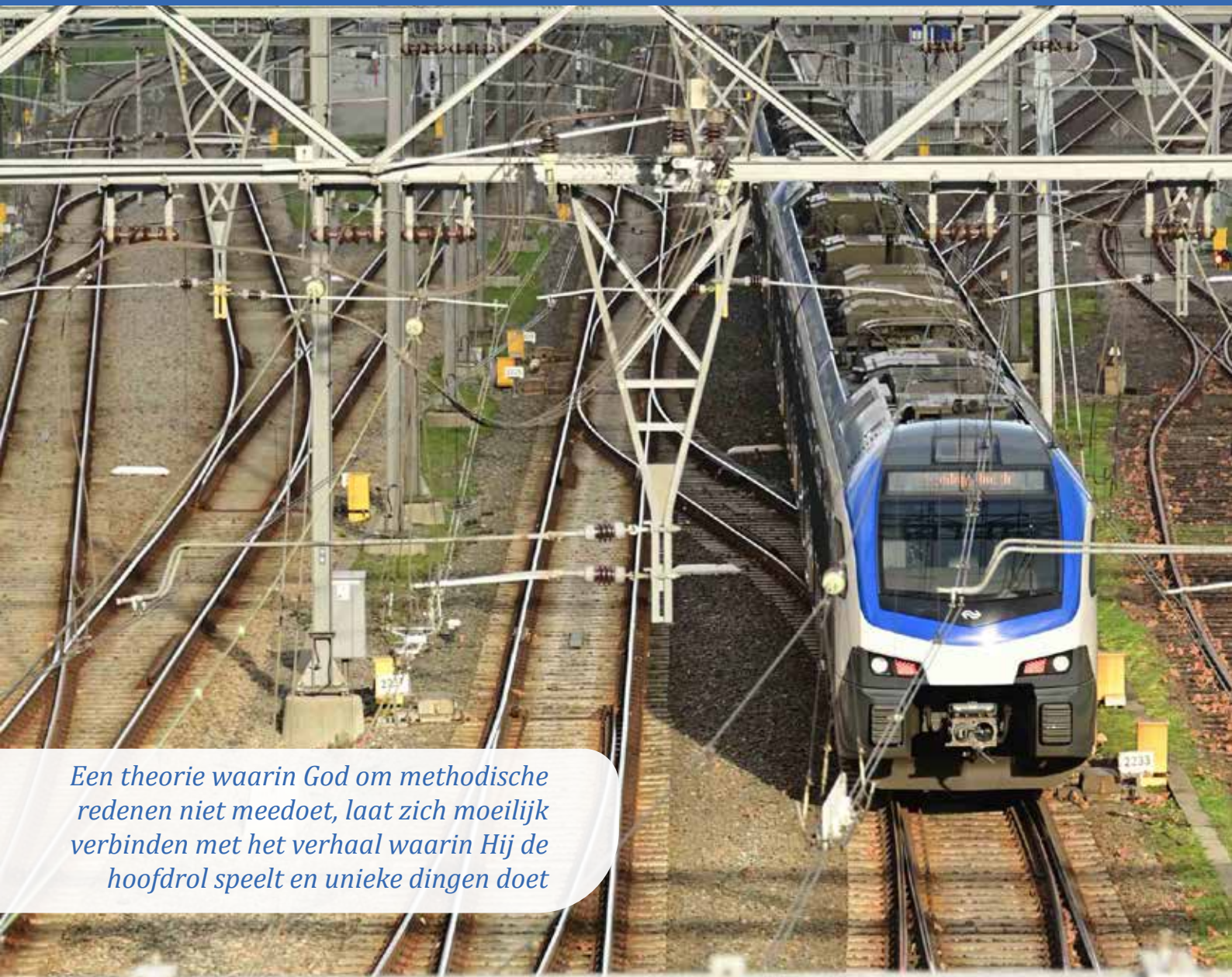
Tegelijk hebben spoor en trein hun beperkingen. Een trein is altijd aan rails gebonden. Hij kan niet de hoek omslaan, maar moet de flauwe bocht in de rails volgen. Je kunt het railnet heel ver uitbreiden, maar nooit zo ver dat de trein overal kan komen. Om je

bestemming te bereiken, moet je de trein uit en verder gaan met andere vervoermiddelen of de benenwagen.

De kracht en prestaties van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn overduidelijk. We profiteren er elke dag van. Maar wat zijn de rails waarop de trein van de wetenschap rijdt?

Allereerst is het dat alles wat een wetenschapper zegt controleerbaar moet zijn. Anderen moeten op basis van hetzelfde materiaal tot dezelfde conclusies kunnen komen, bijvoorbeeld door een experiment te herhalen. Een andere eigenschap van wetenschap hangt hiermee samen: wetenschap beperkt zich tot wat mensen kunnen waarnemen, met onze zintuigen en met behulp van door ons gemaakte apparatuur. De hypothesen die wetenschappers formuleren worden aan de hand van waarnemingen getoetst. Alleen wat daarin standhoudt, mag als bewezen gelden.

Vaak maakt men daarbij gebruik van voorspellingen, bijvoorbeeld over hoe bepaald materiaal zich onder specifieke

Een theorie waarin God om methodische redenen niet meedoet, laat zich moeilijk verbinden met het verhaal waarin Hij de hoofdrol speelt en unieke dingen doet

ke omstandigheden zal gedragen, of hoelang een proces zal duren. Als die voorspellingen uitkomen, geldt dat als bewijs voor de juistheid van de theorie. Maar de theorie krijgt nooit de status van eeuwige waarheid. Altijd kunnen er nieuwe gegevens opduiken of nieuwe verklaringen, die tot wijziging of vervanging leiden.

Omdat natuurwetenschappelijk onderzoek zo te werk gaat, kan het geen plaats geven aan een bijzonder ingrijpen van God zoals in Genesis

1. En ook niet aan volstrekt unieke gebeurtenissen. Een wetenschapper hoeft het bestaan daarvan niet te ontkennen. In zijn onderzoek kan hij er echter niets mee aanvangen, omdat ze niet onder te brengen zijn in waarneembare en controleerbare experimenten. Ze vallen buiten de rails waar de trein op rijdt. Het eigen karakter van natuurwetenschap brengt dus beperkingen met zich mee. Vanwege die beperkingen kunnen wetenschappers nooit met zekerheid zeggen hoe het ontstaan

van de wereld feitelijk verlopen is. Men kan alleen zeggen hoe het *zou kunnen zijn gegaan*; dat wil zeggen: binnen het kader van onze huidige kennis, op basis van wat wij waarneemen en met buitensluiting van unieke daden van God.

Het beeld dat Genesis 1 van de schepping geeft is niet geschikt als materiaal om te gebruiken in natuurwetenschappelijk onderzoek (zie het kadertje voor aanvullende informatie hierover). Als je het wel probeert, is

het alsof je met een auto over spoorrails wilt rijden.

Omgekeerd is het evenmin mogelijk wetenschappelijke theorieën over het ontstaan van de wereld een plaats te geven in de uitleg van Genesis 1. Een

Wat wetenschap niet kan, daarin voorziet de Bijbel, onder andere in Genesis 1

theorie waarin God om methodische redenen niet meedoet, laat zich moeilijk verbinden met het verhaal waarin Hij de hoofdrol speelt en unieke dingen doet. Daarnaast streven is even zinloos als een trein over straat laten rijden.

Omdat wetenschap zich tot het waarneembare beperkt, kan zij niets zeggen over de zin van het leven. Wil je daarachter komen, dan moet je de trein uit. Je kunt niet aan de hand van de wetenschap naar je eeuwige bestemming wandelen. Maar wat wetenschap niet kan, daarin voorziet

de Bijbel, onder andere in Genesis 1. Genesis 1 en de wetenschap hebben dus elk hun eigen aard, mogelijkheden en doel. Als christen mag je Genesis 1 gelovig ontvangen als het beeld dat God zelf ons heeft gegeven, om ons te leiden in het leven met Hem. Tegelijk mag je je menselijke mogelijkheden inzetten in wetenschappelijk onderzoek. Christelijke wetenschappers kunnen dat met een gerust hart doen, zolang zij de beperkingen ervan beseffen. Een goed zicht op die beperkingen maakt het voor wetenschappers ook mogelijk zonder gewetensnood vast te houden aan alles wat God geopenbaard heeft.

.....

Gert Kwakkel is hoogleraar Oude Testament aan de Theologische Universiteit Kampen / Utrecht en aan Faculté Jean Calvin, Aix-en-Provence, Frankrijk.

Niet geschikt

Enkele vragen waarop een natuurwetenschapper een duidelijk antwoord nodig heeft, dat zelfs de beste Bijbeluitlegger niet kan geven:

- Het licht van de eerste drie dagen: wat voor licht was dit als het niet afkomstig was van de zon en de sterren?
- Het gewelf: is het de dampkring of het heelal?
- Wanneer zijn allerlei micro-organismen geschapen: tegelijk met de planten of met de dieren?

Als christen mag je Genesis 1 gelovig ontvangen als het beeld dat God zelf ons heeft gegeven, om ons te leiden in het leven met Hem. Tegelijk mag je je menselijke mogelijkheden inzetten in wetenschappelijk onderzoek

Samenvatting

Gert Kwakkel wil in dit tweede artikel iets zeggen over wat natuurwetenschappelijk onderzoek eigenlijk is en wat je ermee kunt. Hij trekt de vergelijking met een spoorweg met treinen. Dat brengt, net als het eigen karakter van natuurwetenschap beperkingen met zich mee. Een wetenschapper wil dat alles controleerbaar is zodat anderen tot dezelfde conclusies kunnen komen.

Alleen wat aan de hand van waarnemingen getoetst is mag als bewezen gelden. Het beeld dat Genesis 1 van de schepping geeft is niet geschikt voor dit wetenschappelijk onderzoek. Ook kun je wetenschappelijke theorieën over het ontstaan van de wereld geen plaats geven in de uitleg van Genesis 1.

Vragenderwijs

*Ik vroeg
wie is de goudsmid van de zon,
wie gaf
de sterren de ruimte,
wie plantte
de maan
in het veld van de nacht?
Ik vroeg
wie gaf
visie aan mijn ogen,
kleur aan het gras,
toonhoogte aan de vogels?
Wie
heeft het denken bedacht?
Wie
het luisterend oor?
Wie
heeft het zinspelen
in de mond gelegd?
Zeg het mij
met zijn woorden.
Want voor hem
klopt een hart
in mijn keel.*

Jaap Zijlstra

Een voortdurende ontdekkingstocht

Geloof en wetenschap hoeven elkaar niet te bijten, maar vullen elkaar aan. “De Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt ons bijvoorbeeld dat we God uit twee boeken kunnen kennen: de schepping en de Bijbel.”

Huttinga werkt als postdoctoraal onderzoeker aan de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht en is verbonden aan het Expertisecentrum Onderwijs en Identiteit. “Geloof en wetenschap hoeven elkaar niet te beconcurreren,” zegt de wetenschapper. “De evolutie kan hand in hand gaan met het scheppingsverhaal. Steeds meer orthodoxe christenen integreren beide ‘talen’ in elkaar. Mijn vrouw en ik vertellen onze kinderen de Bijbelverhalen. Bij het opgroeien van de kinderen zijn wij open in hoe we deze verhalen geloven. Dat het een andere taal is dan bijvoorbeeld de natuurwetenschap.”

Meer dan schepping

In de Bijbel is vaak iets anders van belang dan de vraag of dingen

‘historisch zo zijn gebeurd’. “Ik zie niet in waarom de persoon Job een historisch figuur zou moeten zijn. Net als de boeken Spreuken en Prediker behoort Job tot de zogenaamde Wijsheidsliteratuur. Deze boeken zijn ontstaan tijdens een bepaalde periode in de geschiedenis van het volk Israël. Het boek Job stelt ons een belangrijke vraag hoe je je verhoudt tot God in het aangezicht van het kwaad dat je overkomt. Dan maak ik me niet zo heel druk over het feit of het verhaal van Job wel of niet historisch is.”

Natuurwetenschap is leerzaam en interessant, zegt Huttinga. Hij leest graag boeken over de evolutie, hoewel dat als onderwerp buiten zijn eigen vakgebied valt. “Ik ben nieuwsgierig hoe de wetenschap over bepaalde

onderwerpen denkt, zoals ook de schepping, maar ook over andere onderwerpen. Wetenschappers zijn het op grote lijnen behoorlijk eens over hoe de wereld in elkaar zit en ‘hoe het werkt’. Daar hoeft ik als christen geen alternatieve theorieën voor te ontwikkelen. Dat proef je ook bij iemand als Gijsbert van den Brink in zijn boek ‘En de aarde bracht voort’.”

Lastige vragen

Toch zijn hier niet alle vragen en problemen mee opgelost, erkent Huttinga. “De vraag blijft wat je je eigen kinderen wilt meegeven. De evolutieleer heeft namelijk niet op alle vragen een antwoord. Zoals de vraag waar het kwaad en de dood door komt. Hoe kijk ik daar als gelovige tegen aan?”

Sommige elementen uit onder meer de natuurwetenschap staan op gespannen voet met geloven. “De evolutie heeft iets duisters in zich als het gaat om dood en verderf. De toon past niet echt bij het Bijbelse rijk van vrede, of wat we geloven van Gods goedheid en voorzienigheid.”

Juist in de christelijke visie op de mens zie je wel hoe dood zich een weg in het leven heeft gebaand. “Dat levert soms lastige vragen op, ook in de opvoeding van je kinderen.

Op bepaalde onderdelen wringt het geloof met de wetenschap. Daar heb ik ook niet altijd een stellige of uitgewerkte gedachte over.”

Toch is dat voor de Kamper (bijna Utrechtse) onderzoeker geen reden om één van beide overtuigingen te laten vallen ten gunste van het andere inzicht. “In de hele Bijbel lees je hoe God met ons omgaat. De Schriften laten ons zien hoe God in Christus tot ons is gekomen, hoe Hij bij ons heeft gewoond en hoe Hij met ons omgaat.”

Juist dat liefhebben van elkaar is wat in de natuurwetenschap ontbreekt.

“In de natuur vind je weliswaar iets van Gods grootheid terug, maar je hebt God en Zijn woord wel echt nodig om die grootheid in zijn totaliteit te bevatten. Of althans, een poging om die grootheid te bevatten, want het blijft een voortdurende ontdekkingstocht.”

Bijbellezen

Aan de Huttinga-kinderen worden de Bijbelse verhalen doorverteld. Het gaat hierbij volgens de theoloog om de liefhebbende God, die onder

ons heeft gewoond. “Het verbinden van het letterlijk lezen van de Bijbel aan natuurwetenschap, zoals onder andere creationisten doen, is in de jaren zestig van de vorige eeuw ontstaan,” zegt Huttinga. “Zo is in de geschiedenis van de kerk de Bijbel in ieder geval niet gelezen. Je ademt natuurlijk onvermijdelijk de wereld van je eigen bestaan: in de eerste eeuwen van het christendom vormden Plato’s ideeën en concepten de ‘common sense’. Toen werden christenen en de theologische traditie daardoor beïnvloed. In onze tijd is bijvoorbeeld evolutie een algemeen gedeeld verhaal waartoe we ons hebben te verhouden.”

De Bijbelse verhalen zijn oerverhalen over waar we vandaan komen en waar we naar toe gaan als mensheid. Hoe we mogen leven met God in een wereld die prachtig is, maar ook vol dood en verderf. “Als je dat combineert met wetenschappelijke visies, is er overlap, maar soms ook conflict. Wees daar eerlijk in als je het hier over hebt met je kinderen of met de volgende generatie.”

Geloven als een kind

Belangrijk in je geloofsleven, maar ook in de geloofsoverdracht, is dat je gelooft als een kind. “Blijf altijd nieuwsgierig hoe de wereld in elkaar zit. En hoe God tot ons komt. In Gods wereld is zoveel te ontdekken en te leren, dat we moeten oppassen dat we zeggen: ‘Nu weten we het wel.’” Dat wordt volgens Huttinga bedoeld met het geloven als een kind. “In de tijd van Jezus hadden kinderen een achtergestelde positie. Net als

Wolter Huttinga

Dr. Wolter Huttinga is postdoctoraal onderzoeker aan de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht en verbonden aan het Expertisecentrum Onderwijs en Identiteit. In 2022 voerde hij samen met Roel Kuiper de eindredactie van het boek *Mens Worden*, over de relatie tussen theologie en pedagogiek (Uitgeverij Buijten & Schipperheijn) – deel 26 van de TU-bezinningsreeks.

weduwen, tollenaars en zondaars hoorden ze bij de mensen die niet gezien en gehoord werden door de gevestigde orde van die dagen.”

Wat de Immanuël, deze God-met-ons, wil laten zien is dat wie achtergesteld is in de menselijke samenleving, een streepje vóór heeft bij God. Juist wie in de marge van de maatschappij verkeert, staat bij God vooraan. “Dat is een les voor volwassen en ontwikkelde mensen. Vertrouw niet op je eigen status en je eigen intellect. Dát brengt je niet dichterbij God.”

*In Gods wereld
is zoveel te
ontdekken
en te leren, dat we
moeten oppassen
dat we zeggen:
‘Nu weten we het
wel’*

Dit jaar bent u allemaal welkom in **Zwolle op donderdag 20 april 2023**. Waar u ook vandaan komt: **de Peperbus** met haar 75 meter hoge toren wijst u de weg. In deze fantastische locatie is het ochtendprogramma met twee boeiende lezingen over een verlangend volgen van onze Heer en Heiland; met ons hoofd, hart en handen.

Het middagprogramma wordt grotendeels in en rond de

Plantagekerk aangeboden. Google maps vertelt dat het 8 minuten wandelen is. Hier wordt de lunch aangeboden, is er tijd voor ontmoeting en kunt u kiezen uit aantrekkelijke mogelijkheden: van boottocht, stilteworkshop tot en met torenbeklimming! We starten om 10.30 uur en hopen rond 15.15 uur af te ronden.

Lees de bijgesloten flyer en meldt u aan op onze website: www.steunpuntbijbelstudie.nl. **Wacht niet, want vol=vol.**

WWWENZO

Heeft de wetenschap God begraven? Voor wie wil kijken en luisteren naar een interessante lezing: Socrates in the City met John Lennox. Eric Mataxes spoort Oxford's professor in Frankrijk op voor antwoorden.

Hiernaar kijkend zul je glimlachen en fronsen tegelijk. En regelmatig even op pauze drukken of een stukje terugspoelen. Wat deze man te vertellen heeft over wetenschap en geloof is heerlijk filosofisch, aangenaam pittig en vrolijk raak. Lennox deelt tijdens dit interview gedachten en ideeën die zelfs geleerde Nobelprijswinnaars dwingen om de manier waarop ze dachten over dit onderwerp te herzien.

[John Lennox: The Question of Science and God - Part 1](#)

[John Lennox: The Question of Science and God - Part 2](#)

Geloofsverdediging.nl organiseert jaarlijks een 5-daagse zomerschool over geloof en wetenschap voor jongeren en studenten van 17-25 jaar. De kosten zijn €150,-. Dit jaar wordt deze summerschool gehouden op maandag t/m vrijdag 17-21 juli. Zie voor het programma: geloofsverdediging.nl/summerschool

Professor Chris Kruse spreekt toegankelijk over de verhouding tussen geloof en wetenschap en neemt jong en oud graag mee in de wereld van de (natuur) wetenschap. Hij verzorgt preken, spreekbeurten en cursussen in kerken en op scholen. Zie ook: geloofwetenschap.nl/professor-dr-chris-kruse

youtu.be/gDjNv-ea56E

youtu.be/Tr3ghb6jG6A

*- Wetenschap is niet in staat iets te zeggen over waarom muziek ons blij maakt,
en waarom en op welke manier een oud liedje ons tot tranen kan brengen. -*

Erwin Schrödinger

Morning has broken

Soms kom je ook buiten de kerkmuren muziek en teksten tegen die zomaar in het Liedboek opgenomen kunnen worden. Het nummer 'Morning has broken' van Cat Stevens is zo'n lied. Eigenlijk is het niet eens een lied van de Brit zelf. Hij nam weliswaar het nummer op voor zijn album 'Teaser and the Firecat' uit 1971, maar toen bestond het lied al veertig jaar. De tekst is van de hand van schrijfster Eleanor Farjeon (1881–1965), de melodie is gebaseerd op 'Bunessan', een Schots volksmelodietje. Het nummer heeft een mooie tekst over de ontluikende schepping. Je ziet de merel, de blackbird, de eerste tonen van de dag uitzingen. De zon over de ochtenddauw. De knoppen die opengaan. De hoofdfiguur is vol verwondering. Alsof elke nieuwe dag, elke ochtend een nieuwe schepping is. Mooi dat ook buiten onze 'eigen christelijke bubbel' de lof aan de Schepper wordt bezongen. Want met

Cat Stevens is iets bijzonders aan de hand. Hij werd in 1948 geboren als Stephen Demetre Georgiou, een zoon van een Grieks-Cypriotische vader (Stavros Georgiou) en een Zweedse moeder (Ingrid Wickman). In Londen had vader Georgiou een restaurant. De jonge Stephen nam de artiestennaam Cat Stevens aan, omdat het als naam iets makkelijker is dan zijn Griekse naam. Zijn voornaam komt van de kattenogen, die hij zou hebben; 'Stevens' is een verbastering van zijn eigenlijke voornaam. Eind jaren zestig, begin jaren zeventig kreeg Cat Stevens de nodige bekendheid door 'Morning Has Broken', maar ook dankzij 'The First Cut is the Deepest' en 'Father and Son'. Tegenwoordig is Cat Stevens geen artiest meer – of nou ja, toch wel, maar niet meer onder deze naam. In 1978 bekeerde Stephen zich tot de islam, nadat hij van zijn broer een exemplaar van de Koran had gekregen. De naam Cat

Stevens veranderde in Yusuf. Hij mat zichzelf een klassieke baard aan. Zijn bekering weerhoudt de zanger er niet van om zijn oude hits alsnog te blijven spelen. Een ander lied uit 's mans oeuvre is 'Peace Train'. Over de komst van de vrede. Daarvoor wordt het beeld van een trein gebruikt, iets dat vaker in de muziek gebeurt (zoals bij het album en lied 'Slow Train Coming' van Bob Dylan, over het evangelie in aantocht). De ochtend is aangebroken. De eerste hint voor een nieuwe vrede is aangekondigd.

Soms hoor je zo'n boodschap op onverwachte momenten. En misschien wel gebracht met onzuivere bedoelingen. Maar wat dan nog! Wat telt is dat Gods grootheid verkondigd wordt. Of het nu uit valse of uit oprechte motieven gebeurt – dát het gebeurt, verheugt me.

[Filippenzen 1: 18]

Cat Stevens - Morning Has Broken

Cat Stevens / Yusuf (Islam) – Peace Train

Menselijke rede en Gods openbaring

De Verlichting in de 17e en 18e eeuw bracht een fundamentele verandering in de wereldgeschiedenis. De betekenis daarvan verschilde per land en ook nog per tijdperk. En daarom kon de Verlichting zich per gebied en tijd op verschillende manieren manifesteren.

Er zijn heel wat definities van gegeven. We houden het erop dat de Verlichting een brede maatschappelijke en culturele beweging was die de overtuiging uitdroeg dat de mens - als hij zich maar losmaakt van vooroordeel en bijgeloof - een betere wereld kan bouwen en een hogere trap van beschaving kan bereiken. Want alleen de rede of ratio (menselijk verstand) gesteund door ervaring en experiment, is in staat de natuurlijke grondslagen van geloof, recht en beschaving aan het licht te brengen en de mens op te voeren tot een deugdzamer en gelukkiger leven.

Het verschil

Zoals gezegd kon de Verlichting zich per land verschillend voordoen. Frankrijk bijvoorbeeld kende een absolute monarchie en een oppermachtige staatskerk. De bevolking werd daar door vorst en kerk meer in haar vrijheid beperkt dan in de Nederlanden. Wij kenden hier geen verstikkend regime, noch van een overheid noch van een kerk. De vrijheid en tolerantie waar elders naar gesnakt werd, waren in de Republiek der Verenigde Nederlanden al in hoge mate gerealiseerd.

Wellicht dat hierdoor de Verlichting in Frankrijk een revolutionair en in de Nederlanden een gematigder karakter droeg. De Verlichting gaf een nieuwe impuls aan onderwijs en wetenschap. Denk bijvoorbeeld aan de vooruitgang van de medische wetenschap. En ze bracht sociale en politieke hervormingen op gang. Onze huidige democratie en emancipatie worden beschouwd als vruchten van de Verlichting.

Maar deze bewustwording van menselijk weten en kunnen, kende ook een keerzijde. De menselijke rede of ratio, het menselijke brein zelf (!) stond nu centraal. Wat daarmee niet te rijmen viel, kreeg het label 'bijgeloof' opgeplakt. Daarvan moest de mensheid nu eindelijk eens worden bevrijd. De menselijke rede meende de plaats van God te kunnen innemen. Destijds groeide het geloof dat God niet meer naar Zijn schepping omkeek, nadat Hij de aarde had 'opgeleverd'. Zoals een architect zijn bouwtekening afgeeft en er verder niet mee bezig is. De mensheid moet er maar het beste van maken. En natuurlijk is de menselijke rede be-

langrijk voor een verantwoord leven op aarde. En ook voor het verstaan van de Bijbel. Maar het verstand mag nooit de maatstaf van ons geloof worden. De hele Godsopbaring in de Schrift blijft een geloofsstuk, geen denkstuk. En hier komen we bij het verschil, want door de Verlichting werd de menselijke rede de norm.

Reactie kerk

Deze tijdgeest ging niet aan de kerkdeur voorbij. Met als gevolg dat de betrouwbaarheid van de Bijbel in geding kwam. Want daarin staat veel dat het menselijke verstand niet kan verklaren, dat vergt geloof. En ons geloof wordt gewerkt door de Heilige Geest. Ook een geloofsitem dat verstandelijk niet te bevatten, laat staan te bewijzen is. Gods zorg voor Zijn volk dat op weg is naar de verlossing, de verzoening door de Christus volbracht, raakten uit beeld; ook het christelijke besef dat de hele menselijke natuur (inclusief verstand) is aangetast door de zonde. Hoe reageerden de gereformeerde kerken op deze ontwikkelingen? Hier raken wij een heikel punt. De kerk heeft gezwe- gen waar ze had moeten spreken en

Hier komen we bij het verschil, want door de Verlichting werd de menselijke rede de norm

gesproken waar ze beter kon zwijgen. Predikanten uit die tijd zijn ervan beticht dat zij hun vak niet bijhielden. Zij verdiepten zich niet of onvoldoende in de (geestelijke) ontwikkelingen. Of, zoals iemand het noemde: 'ze schreven te veel en lazen te weinig. En wat ze schreven was slecht'. Dit is een algemeen beeld, maar de uitzondering mag de regel bevestigen. De kerk probeerde - vanuit een optimistische visie - geloof en rede met elkaar te verzoenen. Preken en publicaties gingen over wat het nut is van het christelijk geloof voor bijvoorbeeld een deugdzaam leven. Hiermee werd echter de confrontatie met de Verlichting gemeden, want die had het begrip 'deugdzaamheid' hoog in het vaandel staan. En - minstens zo erg - gemeenteleden werden niet meer met het evangelie toegerust, terwijl twijfel en verwarring hun tienduizenden verslonden. Maar de boodschap van schepping en zondeval, van schuld en genade, van oordeel en vrijspraak, ontbrak in het spreken van de kerk. En ja, gelukkig klonk hier en daar vanuit de kerken onderbouwd verzet tegen de tijdgeest. Daarover hopen wij een andere keer iets te vertellen.

Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

Door Hem zijn alle dingen geworden

Dagelijks zitten de schriftgeleerden bij de voorhof van de tempel in Jeruzalem. Het is hun taak om daar het volk vertrouwd te maken met de heilige geschriften, de boeken van het Oude Testament waarin ze zelf doorkneed zijn.

Deze keer gebeurt er iets bijzonders. Er is een jongen die niet alleen aandachtig naar hen luistert, maar hun ook vragen stelt en vervolgens zelf antwoorden geeft waar iedereen versteld van staat. Het lijkt wel alsof die knul beter thuis is in de geschriften dan zij!

Hoe kan dat? Wie is hij? Er is niets bijzonders aan hem te zien. Hij zal toch net als ieder ander kind in onwetendheid geboren zijn? En toch is het alsof Psalm 119:99 in vervulling gaat: *'Ik ben verstandiger dan al mijn leermeesters, want ik overdenk uw richtlijnen, ik heb meer inzicht dan ouderen, want uw regels volg ik op'.*

De geleerden zijn verbijsterd. Met al hun wijsheid weten ze dan ook niet dat deze jongen veel meer is dan een 'gewone jongen'. Dat deze Jezus óók de eniggeboren Zoon van de Vader

is, geboren vóór alle eeuwen. En dat er voor Hem geen grotere vreugde is dan het overdenken en doen van zijn wet.

Op een ets van Rembrandt zien we hoe bij deze 'catechisatieles' de rollen zijn omgedraaid. De leerling Jezus, is aan het woord en de docenten staan en zitten dicht om Hem heen, om maar niets te missen van wat Hij zegt. Het is duidelijk dat Hij ze aan het denken gezet heeft. Wat moeten ze van hem vinden? De oude man rechts vooraan heeft zelfs een van de oude boeken opgehaald. Wil hij daarin nagaan of de woorden van de jongen kloppen? Of hoopt hij de verklaring te vinden voor zijn optreden? In feite horen ze Jezus zelf die verklaring geven, als hij tegen zijn moeder zegt dat hij in het huis van zijn Vader moet zijn. Maar of de geleerden begrepen hebben wat Hij bedoelde? Ook voor Jezus' moeder was er nog veel wat ze niet begreep en niet wist.

Op de tweede ets van Rembrandt zien we hoe ze zich tijdens de terug-

tocht naar Nazareth in gedachten verzonken naar Jezus toebuigt. Wie is Hij toch, haar zoon? Jezus lijkt zijn hand geruststellend op de hare te leggen. Hij, haar zoon, is ook Gods Zoon. Op Hem kan ze vertrouwen.

Voor de schriftgeleerden en Maria werd *iets* van het geheim van Gods werk ontsluitend. Later bracht God nog meer aan het licht: zijn Zoon, die kwam om de wereld te redden, is ook het Woord waardoor alle dingen zijn geworden (Geloofsbelijdenis van Nicea). Voor mensen die niet buiten tijd en ruimte kunnen denken is zowel het een als het ander onbegrijpelijk. Maar het is allebei even waar.

Ida Slump-Schoonhoven

Rembrandt, *Christus en de schriftgeleerden, ets.*

Rembrandt, *Jezus keert met zijn ouders terug uit de tempel, ets en droge naald*

Rembrandt (1606-1669) vervaardigde in 1654 een serie van zes kleine horizontale etsen, waaronder deze twee, over de jeugd van Jezus. Daarmee week hij af van de traditie van de schilderkunst. Want tot dan toe werd de voorstelling van Christus tussen de schriftgeleerden meestal gebruikt in series waarin Maria's leven centraal stond, vooral haar 'zeven smarten'. Zie bijvoorbeeld:

Het gelijk van de kunstbekladders

Ze veroorzaakten flink wat ophef de afgelopen tijd: kunstbekladders. Milieuactivisten die bewapend met tomatenpuree een museum binnenvielen en hun munitie op een bekend en kostbaar schilderij afvuur-

Ik denk dat hun actie een diepe Bijbelse waarheid blootlegt die in de moderne tijd verloren is gegaan

den. Voor zover ik weet waren die kunstwerken afgeschermd met glasplaten en ik denk dat de activisten dat ook wel wisten. Maar hun punt was gemaakt: jullie raken hevig verontwaardigd wanneer wij een schilderij bekladden, maar het laat jullie koud als de natuur hetzelfde lot ondergaat. Wat je ook van hun acties vindt, ze zetten aan het denken. Ze houden ons een spiegel voor.

Ik denk dat hun actie een diepe Bijbelse waarheid blootlegt die in de moderne tijd verloren is gegaan. Het is de waarheid dat de natuur een kostbaar kunstwerk is waarin de Kunstenaar al zijn aandacht en liefde heeft gestoken. De natuur is niet van

iedereen maar van haar Ontwerper. Deze waarheid lees je bijvoorbeeld terug in Psalm 19. De eerste verzen verhalen van diepe verwondering:

*De hemel verhaalt van Gods majesteit,
het uitspansel roemt het werk van zijn handen,
de dag zegt het voort aan de dag die komt,
de nacht vertelt het door aan de volgende nacht.
Toch wordt er niets gezegd, geen woord gehoord,
het is een spraak zonder klank.
Over heel de aarde gaat hun stem,
tot aan het einde van de wereld hun taal.*

Voordat een kunstenaar naam maakt, moet zijn kunst eerst opgemerkt worden. Eerst maakt de kunstenaar kunst, daarna maakt de kunst de kunstenaar. Wanneer ik een tekening maak zal niemand rouwen als iemand die affakkelt, maar de wereld zou te klein zijn als een willekeurige Rembrandt wordt verbrand. Zo raakt de dichter van de Psalm verwonderd over de Kunstenaar wanneer hij diens schepping ziet. Bedenk hoe dit kunstwerk je aan de ene kant helemaal overweldigt door de macht van de zee, en je aan de andere kant vertederd door de teerheid van een lammetje. Bedenk hoe de natuur je vervult van verliefdheid bij het aanbreeken van de lente, en je doet verstillen bij het avondlied van de merel. Wie kan alle zintuigen en emoties van de mens aanboren met zijn werk?

Wie door kunst verwondert raakt, wil graag de kunstenaar prijzen. Zoals het publiek klappt voor het orkest na een prachtig concert, zo ontvangt God een staande ovatie voor zijn werk.

Deze bewondering voor God is tegenwoordig vervangen door de euforie over menselijke technologie en vooruitgang. Daarmee heeft de mens zich schuldig gemaakt aan miskenning van de Kunstenaar. Toen God niet meer de Schepper was van zijn kunstwerk, mocht de mens ermee doen wat hem goed dacht. De gevolgen worden meer en meer zichtbaar. Gods kunstwerk wordt beklad en verkreukeld. Straks is het geworden tot een vod en is het rijp voor de verbrandingsoven. De kunstbekladders hebben gelijk met hun metafoor, al begrijpen ze waarschijnlijk zelf niet de implicaties ervan. Mij brengen ze op de knieën: Heer, ontferm U over ons en vergeef ons onze barbarij tegen uw creatie.

- We leven in een samenleving die buitengewoon afhankelijk is van wetenschap en technologie, waarin bijna niemand iets weet over wetenschap en technologie. -

Carl Sagan

Geloof je echt dat God bestaat?

Hoe moet je een boek recenseren van een hoogleraar die eenvoudig, erudiet en geestig schrijft? Het liefst zou ik besluiten met de oproep: lees niet verder maar koop het boek! Voor wie echter niet op mijn enthousiasme wil blindvaren, heb ik een paar argumenten:

1. John Lennox is naast Tim Keller één van de meest overtuigende apologeten van nu. Hij was hoogleraar wiskunde aan de universiteit van Oxford en heeft maar liefst drie mastergraden behaald: wiskunde, filosofie en bio-ethiek. Zijn belangrijkste stelling is dat er geen oorlog is tussen wetenschap en geloof, maar tussen geloof en naturalisme: de overtuiging dat er niets buiten de materie kan bestaan.

2. John Lennox haalt je uit de Nederlandse context waar het debat zich hoofdzakelijk beperkte tot de vraag of evolutie te harmoniseren valt met de Bijbel. Ik vond dat debat vaak speculatief en weinig helpend. John Lennox

gaat terug naar de geschiedenis en de principes van de moderne wetenschap waardoor hij het geloof kan verdedigen vanuit de wetenschap. Hij gaat serieus in gesprek met kritiek op het geloof, zelfs als die kritiek spottend is. Hieronder een citaat waarin hij ingaat op het verwijt dat geloven in God hetzelfde is als geloven in de kerstman, het vliegend spaghettimonster en de tandenfee: "Tijdens een groot debat aan een universiteit daagde een wetenschapper me een keer uit met dit argument. Om de zaak te beslechten, vroeg ik het publiek om hun hand op te steken wanneer ze als volwassene waren gaan geloven in de Kerstman. Niemand deed dat, maar toen ik vroeg wie er als volwassene in God was gaan geloven, staken honderden mensen hun hand op. Het is dus gewoon onzin God in dezelfde categorie te plaatsen als de Kerstman. Per slot van rekening hebben gedurende de hele geschiedenis verschillende van de grootste geleerden zich aan het denken over God gewijd. Dat is met de Kerstman niet gebeurd."

3. Zijn voorbeelden blinken uit in eenvoud en diepgang waarmee je zo

in gesprek kan gaan met je kritische kind of kleinkind. Hij verrast door complexe materie eenvoudig uit te leggen. Om een tipje van de sluier op te lichten deel ik één van zijn bekendste voorbeelden. Stel je voor je ziet een oude T-Ford rijden. Aan alles zie je dat het een prachtig stuk techniek is. Er zit een intelligent ontwerp achter, ook al zul je Henry Ford niet aantreffen onder de motorkap. Niemand hoeft eerst Henry Ford te zien om te geloven dat deze auto is ontworpen. Waarom moet God dan wel tevoorschijn komen in de materie, terwijl zoveel in de natuur riekt naar een intelligent en complex ontwerp?

Kortom kopen dit boek. Lennox zal je niet vervelen en bewijst dat geloven allesbehalve achterhaald is. Ik kan God alleen maar danken voor zo'n heldere en grappige denker die zijn geloof niet onder stoelen of banken steekt. (CvZ)

Op YouTube kan je John Lennox in actie zien, zoals dit debat die dankzij Geloofstoerusting van een ondertiteling is voorzien:

John C. Lennox, *Kan de wetenschap alles verklaren?* Uitgeverij Kok 2022
ISBN 9789043538367 | 160 pag. | € 17,99

Wetenschapsbijbel

Eind 2022 verscheen de 'Wetenschapsbijbel'. De officiële naam is 'Bijbel met bijdragen over geloof, cultuur en wetenschap'. Een initiatief van het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap en de Vrije Universiteit te

Amsterdam. De kernredactie bestaat uit prof. dr. Gijsbert van den Brink (VU), prof. dr. Arie Zwiep (VU), prof. dr. Koert van Bekkum (ETF Leuven/TU Kampen-Utrecht) en dr. Anne-Mareike Schol-Wetter (NBG). Ruim zestig wetenschappers uit de breedte van de kerken en van verschillende universiteiten werkten mee. Deze

Bijbel bevat de complete tekst van de NBV21. Daaraan zijn drie soorten teksten toegevoegd. Op blauw gekleurde pagina's zijn *thema-artikelen* opgenomen over onderwerpen die door de hele Bijbel heen voorkomen, zoals: engelen en demonen, paradijs, toekomst, dood en hiernamaals, duurzaamheid, geweld, wonderen,

kosmologie, archeologie. Verder staan er naast de Bijbeltekst zo'n vijftig *topics* over specifieke onderwerpen als bezetenheid, chronologie, dinosauriërs, hemelvaart, erfzonde, rentmeesterschap, slavernij. Als derde categorie zijn er zo'n tweehonderd *toelichtingen* bij Bijbelteksten opgenomen. Achterin staan de registers en een literatuurlijst. Bij zeven overkoepelende thema's staan routes om een reis door de hele Bijbel te maken. Het accent ligt op informeren, soms met een persoonlijke toon. Als bijv. Heino Falcke schrijft over het ontstaan van

het heelal, klinkt zijn verwondering over de schepping duidelijk door. Aan welke doelgroep denkt de redactie? Iedereen die in de Bijbel geïnteresseerd is, maar vooral lezers die benieuwd zijn naar de wereld achter de Bijbelteksten die lijken te botsen op moderne opvattingen. De redactie hoopt dat deze Bijbel bijdraagt aan het overbruggen van de kloof tussen het Bijbelse en het hedendaagse wereldbeeld. De toegevoegde delen vallen mij op door goed en vlot geschreven taalgebruik, door iedere lezer te volgen.

Lezers van dit blad ontmoeten auteurs uit eigen of verwante kring (o.a. Peels; Kwakkel; Klinker; Ten Brinke; Versluis; Brink; Leene; Loonstra; Dolf te Velde) en ook auteurs uit bredere kring van VU en PKN. Het studiemateriaal maakt deze uitgave geschikt voor groeps gesprekken en kringavonden. De lezer ontvangt afgewogen informatie en ook uitdaging om eigen standpunt te verwoorden. Een waardevolle uitgave, die we graag aanbevelen. (DvdK)

Wetenschapsbijbel NBV21 | Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2022
ISBN 9789089124128 | 1729 pag. | €58,00

Geloven na Darwin en Hubble

Darwin en Hubble hebben door hun ontdekkingen ervoor gezorgd dat men radicaal anders ging denken over de wording van planten, dieren en mensen. Darwin schreef 'Het ontstaan van de soorten' en Hubble ontdekte de sterrenstelsels en het uitdijende heelal. Dit is de start van het verschil van inzicht tussen evolutie, het ontstaan van het universum door de oerknal en Gods Schepping. Van Bemmelen begint zijn boek met de onderdelen Schepping en Wetenschap, onderverdeeld in korte hoofdstukjes. Een greep uit de vele zaken die voorbijkomen: Van Bemmelen keert zich tegen de stelling van Dawkins die stelt dat 'de wetenschap ons een verklaring biedt hoe complexiteit ontstaat uit eenvoud'. Hij stelt daar tegenover: 'in de

wetenschap analyseren we immers de gehelen (complexiteit) door deze in stukjes te knippen en naar die delen (eenvoud) te kijken'. Verder is het voor de wetenschap een raadsel waarom er orde is in de werkelijkheid (fine tuning van de kosmos is een argument dat het een bewust gewilde handeling was). De discussies worden heftig als de vraag gesteld wordt waarom het heelal er is. Een atheïst kan moeilijk aanvaarden dat het heelal met een doel geschapen is. Van Bemmelen haalt ook John Lennox aan. Lennox wijst op het begrip informatie. In Genesis 1 staat "En God sprak" en in Johannes staat in de eerste verzen "het Woord, waardoor alles is gemaakt, dat gemaakt is". Het DNA-molecuul in de kern van elke cel blijkt een onvoorstelbare hoeveelheid informatie te bevatten nodig voor de wording en instandhouding van het leven. Het is wetenschappelijk

een raadsel hoe die gestructureerde informatie tot stand kwam. Van Bemmelen bespreekt in het kort de evolutietheorie, maar voorziet elk onderdeel daarvan van een kort commentaar vanuit de Bijbel. Zo haalt hij naar aanleiding van de vele sterrenstelsels psalm 115 aan: "Ik word er stil van als ik bedenk dat de Schepper van hemel en aarde op dit puntje in de kosmos dat aarde heet, zijn voetstappen heeft gezet". Het boek leest vrij gemakkelijk, alleen het onderwerp 'Denken en bewustzijn' is pittig evenals de twee appendices. Van Bemmelen geeft niet op al onze vragen antwoord. Maar dat de God van de bijbel aan het begin van alles staat en er grenzen zijn aan ons kennen is voor hem duidelijk. Hij wijst op Job. God zegt tegen hem: Waar was je toen ik de aarde grondvestte? Ons antwoord zou ook moeten zijn "Ik leg de hand op mijn mond" (PZ)

Jan H. van Bemmelen, *Waar was je? Geloven na Darwin en Hubble*,
Buijten & Schipperheijn Motief Amsterdam 2017 | ISBN 978 90 5881 963 5 | 189 pag. | € 17,45

Ontdek het oneindige heelal

Een mooi voorbeeld van de verbinding tussen bijbel en wetenschap en kinderen, met als ondertitel: Een bijbelse ruimtereis. Want de bijbel is geen natuurwetenschappelijk handboek, maar staat wel vol verwijzingen naar Gods schepping. De Pleiaden en de Grote Beer worden in de bijbel genoemd en het gaat natuurlijk over de hemellichten. Kinderen horen in het bijbelverhaal over een zon die stilgezet wordt (Jozua) en tegelijk leren ze op school dat de zon niet draait: hoe zit dat nu?

Hanna Holwerda is in staat om moeilijke dingen goed uit te leggen en vooral aanschouwelijk onderwijs te geven, door proefjes en experimenten. Op elke bladzijde van dit boek ('geschied voor kinderen vanaf 8 jaar' staat achterop) geeft ze feitelijke informatie en een opdracht voor een proef en ook steeds een (meestal goed) passend citaat uit de bijbel. De schrijfster draagt zo bij aan gelovige verwondering en gaat tegelijk niet voorbij aan vragen die bij je opkomen als je met open ogen in Gods schepping om je heen kijkt.

Een beetje geïnteresseerde leerling uit de bovenbouw van de basisschool is niet snel uitgekeken op de inhoud van dit informatieve boek! En als (groot-) ouder van zo'n kind kun je prima meelesen en er eens over doorpraten. Dus als u nog een cadeautje zoekt...? (MB)

Hanna Holwerda, *Ontdek het oneindige heelal*, Ark Media | ISBN 9789033835698 | 168 pag. | € 17,99

OP DE KLANK AF | RIET STEENBERGEN

Zijn en schijn

Het kind dat verdrinkt in de wetenschap; wetenschap die het kind in de tang heeft; ouders, opvoeders en leraren die meebewegen, dimmen of relativiseren. Ho! Is dat niet een grote hinkstap-sprong? Maken we ons misschien zorgen over de discrepantie tussen wetenschap en geloof?

Cognitieve en motorische vaardigheden tuimelen bij het opgroeien over elkaar heen. Kennis en techniek helpen het kind dat van nature nieuwsgierig is, het leven en de wereld beter te begrijpen. Wetenschap heeft te maken met kennisverwerving en heeft eigen methodes en gewoonten om tot hypothesen, wetmatigheden, theorieën, systemen en interpretaties te komen. Hoe komt het dat het soms zo schuurt en kraakt? Is het kind, of misschien de mens in het algemeen, te naïef: je gelooft alles wat zich als wetenschappelijk aandient? Heeft de wetenschap zelf soms de pretentie dat ze het einde van alle tegenspraak kent? Of komt het in een seculiere wereld wel goed uit dat bijbelse zekerheden kunnen worden weerlegt met wetenschappelijk bewijs.

Het doet mij denken aan een column van Menno de Bree in FD Persoonlijk (het zaterdagmagazine van het Financieel Dagblad) van 1 februari met de titel 'Zijn en schijn'. De Bree vertelt dat hij in een tot luxueus boetiekhotel verbouwd klooster op zijn bed het balkenplafond lag te bestuderen en tot de conclusie kwam dat balken en muur qua constructie niet met elkaar verbonden waren. Hij ging op onderzoek uit, en ja,

de balken hadden geen andere functie dan het suggereren van de authentieke sfeer. Ze waren na de restauratie gewoon aan het plafond geplakt.

De dingen zijn niet altijd wat ze lijken en de vraag is of we de moeite nemen om uit te vogelen hoe we de schijn achter ons kunnen laten om vervolgens het zijn te ontdekken. De Bree is filosoof en stelt dat dit een van de fundamenteën is in de klassieke filosofie. Had hij het balkenakkefetje niet ontdekt dan had hij zich, 'liggend op dat bed, volstrekt onterecht, in het diepst van mijn gedachten een god in een exclusieve hemel gewaand.'

Tenslotte een tip van Paulus te lezen in 1 Thessalonicenzen 5:21-22 (BGT) aan alle kinderen, ouders en opvoeders: 'Onderzoek alle dingen, en kijk of iets goed of slecht is. Ga dan verder met het goede, en houd je niet bezig met het slechte'.

- Wetenschap heeft geen morele dimensie. Ze is als een mes. Wanneer je dit aan een chirurg en een moordenaar geeft, gebruikt iedereen het op zijn eigen manier. -

Wernher von Braun

'Uit den ouden doosch'

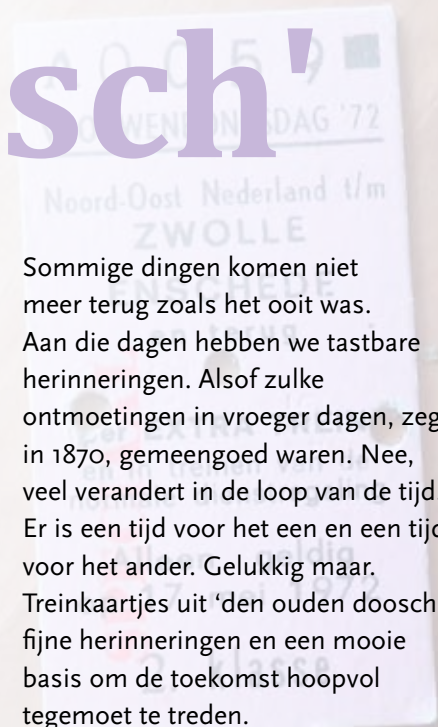
Kent u die uitdrukking nog? Ik moest hier aan denken, toen de redactie van WegWijs onlangs een mail uit Bedum kreeg. Gery Karssies was bij haar vriendin Riet van der Kolk aan het opruimen geslagen. Zo vonden de dames oude treinkaartjes van de Bondsdagen van de Vrouwenbond. Een halve eeuw geleden reden er speciale Bondsdagtreinen. "Een bijzonder uitje in die tijd," mailt Gery Karssies. "Zo nam ook mijn man altijd een vrije dag en kon 'moeder de vrouw' naar de bondsdag. Wat een plezier, gelach en gepraat in de trein. Fijne herinneringen!" Bij de mail is ook een aantal van die treinkaartjes meegestuurd. Het zijn bijzondere tickets. Speciaal gemaakt voor deze Bondsdagen. Acht kaartjes stuurden de dames toe, van de ontmoetingsdagen van 1971, 1972, 1973, 1975, 1976, 1977, 1978 en 1982.

Met zulke treinkaartjes waan je je in een totaal andere tijd. De tijdmachine van Professor Barabas uit Suske & Wiske neemt je mee naar de jaren dat toogdagen vanzelfsprekend waren. Toen je nog met de Nederlandse Spoorwegen hele specifieke treinkaartjes kon bespreken. De tijd dat mannen en vrouwen elk nog een eigen Bijbelstudievereniging hadden. De tijd dat....

Vandaag de dag is dat allemaal anders. Daar zit geen waardeoordeel in. De tijden veranderen nu eenmaal. Geen aparte Mannenbond en Vrouwenbond meer. Geen aparte treinkaartjes. Geen speciale uitjes meer als je naar zo'n toogdag gaat. We ontmoeten elkaar weliswaar nog steeds – corona heeft laten zien hoe hard we die (fysieke) ontmoetingen nodig hebben. We organiseren die ontmoetingen op een andere manier. We hoeven niet terug te verlangen naar de tijd dat 'alles beter was dan nu'. Prediker zei al: 'Vraag jezelf niet af waarom het vroeger beter was dan nu. Dat getuigt van weinig wijsheid als je daar naar vraagt' (Prediker 7: 10). De Geest vindt ook nu nieuwe wegen om de kerk te verzamelen, ook in de tijd van doorgeslagen individualisme. Daar ontkomen we ook in de kerk niet aan; als het regent in de samenleving, drupt het in de kerk. Het lijkt soms of we op onszelf zijn aangewezen. Dat we individuen zijn, waar de Geest Zijn tempel in vindt; dat is ook zo [1 Kor. 6:19]. Zeker, dat zijn we. Maar toch, wat is het goed dat we gezamenlijk het lichaam van Jezus Christus vormen [1 Kor.12]. Wat moeten we zonder elkaar? Bondsdagen dus. Treinkaartjes. Uitjes. Met geopende Bijbels en opengeslagen liedbundels. De Geest waait waarheen Hij wil.

Sommige dingen komen niet meer terug zoals het ooit was. Aan die dagen hebben we tastbare herinneringen. Alsof zulke ontmoetingen in vroeger dagen, zeg in 1870, gemeengoed waren. Nee, veel verandert in de loop van de tijd. Er is een tijd voor het een en een tijd voor het ander. Gelukkig maar. Treinkaartjes uit 'den ouden doosch': fijne herinneringen en een mooie basis om de toekomst hoopvol tegemoet te treden.

Hartelijk dank, Riet van der Kolk en Gery Karssies uit Bedum!

Bijbelstudie uitgaven in boekvorm, verkrijgbaar bij de boekhandel,

Deuteronomium ds. Dick Dreschler €11,90
Mozes' preek met het oog op de toekomst

Psalmen ds. D. Grutter €11,50
In het licht van het Nieuwe Testament

Prediker ds. H. vd Berg en W.A. vd Jagt €8,50
Geniet van het leven!

Jeremia ds. Dick Dreschler €11,50
Profeet tegen wil en dank

Het boek van de twaalf profeten
ds. Marius van Rijswijk €12,99 Moed, hoop en
vertrouwen voor Gods volk

Amos (ook op audio ds. Pieter Niemeijer €11,50
Oordeel over onrecht

Romeinen ds. Pieter Niemeijer €11,50
Gods recht geldt voor iedereen

Galaten ds. Roel Meijer €11,50
Christus alleen!

Efeze ds. Alko Driest €9,99

Kolossenzen (ook op audio) ds. Alko Driest €11,50
Gods mysterie

Hebreeën ds. Henk van de Kamp €11,99
Houd vol! Bijbelstudies over de brief aan de
Hebreeën

Jozef ds. Cees van den Berg €11,50
Een slaaf wordt onderkoning

Gideon ds. Cees van den Berg €11,50
Met vertrouwen naar de beslissende slag

Elisa ds. Cees van den Berg €11,99
Mijn God redt

Ik kies jou ds. Roel Meijer €11,50
Samen in gesprek over de uitverkiezing

Op weg naar de nieuwe aarde drs. Piet Houtman
€11,50

Gods liefde voor jou ds. Rutger Heij €11,90

Kijk voor een korte omschrijving van bovenstaande
uitgaven op www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Wetenschap in Gods wereld

'Vertel mij wat - samen ontdekken wat God gedaan heeft'

Kinderen en jongeren lezen boeken over dino's, aardlagen en fossielen en hebben vragen die ze niet vanuit de Bijbel beantwoord krijgen.

Beleefmee.nl

LPB media brengt met eigentijdse media kerk en geloof dichtbij mensen.

Scan de QR en ontdek!

“Ik ben opgegroeid met het idee dat God alles in zes dagen heeft gemaakt en dat de evolutietheorie niet klopt”, zegt schrijfster **Corien Oranje**. “Toen mijn kinderen groter werden, moest ik er opnieuw mee aan de slag. Ik besepte: zo vreemd is het niet om als gelovige de wetenschap serieus te nemen. Het enige is, dat je Genesis 1 leest als een vertelling, van mensen uit lang vervlogen tijd, die iets laat zien over Gods zorg, liefde en almacht, en daar past veel in.” Corien Oranje heeft OER geschreven met Gijsbert van den Brink (hoogleraar Theologie en Wetenschap) en Cees Dekker (gespecialiseerd in nanotechnologie). OER is een toegankelijk boek waarin ze de schepping verbindt met de evolutietheorie. “We hopen mensen te bereiken die worstelen met de vraag: hoe kun je geloof en wetenschap tegelijk serieus nemen?”

Dit gesprek met haar is te vinden op Beleefmee.nl.

Ook is daar een interview met fysisch geograaf **drs. Hans Hoogerduijn** te vinden. Hij wil niet met leugen de waarheid overeind houden en neemt de eerste twaalf hoofdstukken van het Scheppingsverhaal letterlijk.

“Als het scheppingsverhaal niet klopt, wat klopt er verder dan wel van de Bijbel? In christelijk Nederland wordt het creationisme niet meer voor vol aangezien. Dus houd het letterlijk lezen van de Bijbel overeind!”

Volgens hem kunnen de dino's, aardlagen en fossielen binnen het kader van de Bijbelse geschiedenis zijn ontstaan en is de evolutie zeer ongelooftwaardig, zo niet onmogelijk.

“Een tulp wordt geen orchidee, een kat wordt nooit een hond en een aap wordt geen mens. Dat is wat de feiten ons leren, de fossiele feiten.”

Het is een trend dat theologen zich laten inpakken door de evolutie-

theorie en de theologie laat zijn oren hangen naar de wetenschap...

“Dit is geen consistent verhaal maar een theologische warboel.”

Hanna Holwerda is actief op het snijvlak van kinderen, geloven, geloofsoverdracht, natuur en science en schrijft kinderboeken vol leuke weetjes, experimenten, opdrachten. Als het gaat over de schepping laat ze kinderen zelf op zoek gaan naar antwoorden en moedigt aan om dit avontuur samen met ouders aan te gaan: “Ga samen op zoek want wij weten het antwoord ook niet maar laat je verwonderen hoe mooi alles door God gemaakt is!” Martinus Bos stelt haar vragen en dit is te zien op Beleefmee.nl en staat er elders in dit blad een recensie van een boek van Hanna Holwerda.

Op Opkijken.nl zijn allerlei materialen opgenomen in het dossier 'Wetenschap in Gods wereld'. Artikelen, video's en dergelijke voor iedereen die meer studie wil maken van dit thema, om zo samen te ontdekken wat God gedaan heeft. Vertél mij wat!

Christus navolgen, hoe doe je dat? Moderne devotie in onze tijd.

‘Volg Mij!’ Dat zei Jezus tegen de leerlingen die Hij riep toen Hij op aarde was. En ook vandaag klinkt die oproep in ónze oren: ‘Volg Mij!’ Hoe doen we dat in ons dagelijkse leven?

In de navolging van Jezus is het fundamenteel dat we net als Jezus tijd doorbrengen met de Vader, dat we een leven van gebed kennen. Voor onze relatie in het geloof betekent dit een intieme omgang met God, met Jezus. Ook gaat het om gemeenschap, dienstbaarheid en solidariteit, van betekenisvol en helpend aanwezig zijn in de samenleving. Het spannendst is nog wel de vraag: hoe komt er ruimte voor in ons leven, en in onze gemeenschap? Hoe verbinden we ze met elkaar?

Verschijningsdatum volgend nummer omstreeks 9 juni 2023

Thema volgende nummer

● Juli | Augustus Vier de kerk

ADRESSEN

Voor **abbonementen, adreswijzigingen** etc.:
Administratie steunpunt Bijbelstudie
Postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 427 04 48 (uitsluitend bereikbaar op woensdagochtend tussen 9-12 uur)
Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail: administratie@steunpuntbijbelstudie.nl

WegWijs is een uitgave van de Gereformeerde Bijbelstudiebond
Alles over de bond vind je op www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie *WegWijs*

Hoofdredacteur: Frits Tromp
Eindredacteur: Martha Riemer
Redactieleden: Dienneke van de Kamp, Ria Kuijper, Piet Zeilstra, Chris van Zwol.

Voor de **inhoud** van *WegWijs*:
Redactiesecretaris: Frits Tromp
Bleeklaan 3M 8921 GW Leeuwarden
e-mail: redactie@steunpuntbijbelstudie.nl

Abbonementen *WegWijs*

Leden van verenigingen die bij steunpunt Bijbelstudie zijn aangesloten, krijgen *WegWijs* gratis. Particulier abonnement: €22,50 per kalenderjaar.

Opzeggen: schriftelijk of via e-mail vóór 1 december

Losse nummers van *WegWijs* zijn te bestellen via het bestelformulier op de website www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn: € 4,25 per stuk. Dit is incl. verzendkosten. De betaling van uw bestelling kunt u direct overschrijven naar bankrekening NL74 INGB 0000 8394 84 t.n.v. van Gereformeerde Bijbelstudiebond te Zwolle o.v.v. *WegWijs*-nummer als betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille, grootletter, digitale** en **gesproken** vorm via CBB, Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak *WegWijs*:
LPB media | www.lpbmedia.nl
Druk: Scholma, Bedum;
ISSN-nummer 0929-2136

An aerial photograph of a river meandering through a patchwork of green and yellow agricultural fields. The river is a dark, winding line that cuts through the lighter-colored land. The fields are divided by thin, dark lines, likely ditches or roads. The overall scene is a typical rural landscape.

*Ik zocht met heel mijn hart
naar wijsheid. Alles wat de
mens op aarde onderneemt,
wilde ik doorgronden. Nooit
geeft hij zijn ogen rust, dag
noch nacht, maar de mens
is niet in staat, zo heb ik
ingezien, de zin te vinden
van alles wat God doet onder
de zon. Hij tobt zich af en
zoekt ernaar, maar hij vindt
hem niet, en al zegt de wijze
dat hij inzicht heeft, ook hij
is niet in staat de zin ervan
te vinden.*

Prediker 8: 16 & 17